Petru IAMANDI, Universitatea „Dunărea de Jos" Galați

LIMBA ENGLEZĂ ŞI DICȚIONARELE

În ultimul deceniu tot mai mulți lingviști şi-au manifestat îngrijorarea față de expansiunea necontrolată a limbii engleze, o „limbă-canibal", un „agresor hegemonic" care va duce la „moartea sau sinuciderea celorlalte limbi", victime ale unui „imperialism lingvistic" deşănțat. Alți specialişti, pornind de la relația cauză-efect, au adoptat o atitudine mai ponderată, susținând că globalizarea limbii engleze poate contribui la consolidarea identităților lingvistice locale. Un al treilea grup, provenit chiar din rândurile vorbitorilor nativi de limbă engleză, a afirmat că fenomenul va duce inevitabil la o fragmentare a noii lingua franca în dialecte aproape neinteligibile pentru *outsider*-i.

Deşi țări precum Franța, Rusia, Portugalia şi Italia au adoptat legi menite să contracareze infiltrarea cuvintelor englezeşti, iar alte țări sunt pe cale să le urmeze exemplul, se pare, totuşi, că temerile sunt mult exagerate, anglicismele care au pătruns în alte limbi europene situându-se, de regulă, între 1500 şi 2000, excepția mergând până la 4000. (Zettersten, 2007: 302) Problema e că, la fel ca şi în România, cei mai mulți dintre tineri îşi condimentează conversația cu termeni din jargonul mass-media, al afacerilor şi al tehnologiei informației fără ca aceştia să fi fost asimilați pe deplin.

A Dictionary of European Anglicisms / Dicționar de anglicisme europene, apărut sub îngrijirea lui Manfred Görlach la Editura Oxford University Press în 2001, primul de acest fel în lexicografia mondială, încearcă să stabilească adevărul, consemnând anglicismele din şaisprezece limbi europene: patru de origine germanică (germana, islandeza, olandeza şi norvegiana), patru de origine latină (franceza, italiana, româna şi spaniola), patru de origine slavă (bulgara, croata, poloneza şi rusa) şi patru limbi neînrudite (albaneza, finlandeza, greaca şi maghiara). Aceste limbi au fost alese în ideea unei analize contrastive cât mai complexe – comunități puriste vs. comunități deschise, țări vestice vs. țări estice, comparații de ordin regional (Scandinavia, Balcanii) şi limbile care au intermediat preluarea (franceza şi germana în primul rând).

Autorii dicționarului, proveniți din toate cele 16 țări, au avut în vedere anglicismele moderne, care se apropie de 5000, importate în anii 1945-1995. Cuvintele-titlu sunt însoțite de toate sensurile căpătate in limbile respective. În unele cazuri sunt oferite şi informații despre istoria etimonului englezesc şi răspândirea lui în Europa. Urmează o secțiune despre ortografierea şi pronunția cuvântului, genul atribuit, pluralul (pentru substantive), anul aproximativ al împrumutului şi limba care l-a intermediat. În final se stabileşte gradul de integrare a termenului, dându-se şi un echivalent nativ, acolo unde există. De remarcat neincluderea majorității termenilor „internaționali" formați cu ajutorul limbilor greacă sau latină şi a celor intermediați de limba engleză.

Dicționarul propriu-zis are 352 pagini, fiecare pagină conținând în medie 13 cuvinte-titlu. Litera A (pp. 1-10) cuprinde 96 cuvinte-titlu iar prezența lor în cele 16 limbi europene este următoarea:

1. olandeza – 74
2. germana – 69
3. norvegiana – 68
4. franceza şi greaca – 57
5. maghiara – 56
6. italiana şi rusa – 55
7. spaniola şi bulgara – 54
8. poloneza – 52
9. româna şi croata – 51
10. islandeza – 36
11. finlandeza – 34

BDD-A3352 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:43 UTC)

12. albaneza – 29

Dacă în cazul primelor trei limbi prezența masivă a anglicismelor este motivată de originea comună, surprinde plasarea în prima jumătate a ierarhiei a limbilor greacă, maghiară, rusă şi bulgară. În ceea ce priveşte anglicismele care au pătruns în limba română, mai puțin permeabilă decât s-ar crede, acestea se pot împărți în patru categorii:

a. anglicisme preluate prin intermediul limbii franceze (17 termeni la litera A):

absenteism (engl. *absenteeism*), *absorbitor* (engl. *absorber*), *acru* (engl. *acre*), *adaptor* (engl. *adaptor/ adapter*), *adventist*, *gimnastică aerobică* (engl. *aerobics*), *după ski* (engl. *after-ski*), *AIRBUS*, *aeroport* (engl. *airport*), *antigel* (engl. *antifreeze*), *apartament* (engl. *apartment*), *aranjament* (engl. *arrangement*), *asdic*, *asamblor* (engl. *assembler*), *autocar*, *autostop*, *SIDA* (engl. *AIDS*).

b. anglicisme preluate direct, fără modificarea formei şi a sensului (16 termeni):

abstract (cu sensul de rezumat), *acid rock*, *adventure* (joc pe computer), *aerotank*, *afro* (engl. *Afro*), *Afro-look*, *aftershave*, *air bag*, *Airedale* (terrier), *air mail*, *ale*, *all right*, *all-star*, *antidoping*, *aqualung*, *auditor*.

c. anglicisme preluate prin calc lingvistic (11 termeni):

film de acțiune (engl. *action film*), *cu aer condiționat* (engl. *air-conditioned*), *aer-condiționat* (engl. *air-conditioning*), *stewardesă* (engl. *air hostess*), *linie aeriană* (engl. *airline*), *avion de linie* (engl. *airliner*), *fotbal american* (engl. *American football*), *mod de viață american* (engl. *American way of life*), *pilulă antibaby* (engl. *antibaby pill*), *cros automobilistic* (engl. *autocross*), *director artistic* (engl. *art director*).

d. anglicisme preluate direct, cu modificarea formei (7 termeni):

as (engl. *ace*, termen din tenisul de câmp), *agrement* (engl. *agreement*, cu sensul de acord), *ahoi* (engl. *ahoy*, salut marinăresc), *amplificator* (engl. *amplifier*), *antidamping* (engl. *antidumping*), *audit* (engl. *auditing*), *autorevers* (engl. *autoreverse*).

Potrivit primei categorii, în perioada 1945-1995 limba franceză nu a încetat să-şi exercite influența asupra limbii române, chiar dacă de multe ori a făcut-o indirect. O ediție revăzură şi adăugită a dicționarului lui Manfred Görlach sigur ar constata schimbări spectaculoase, deschiderea spre cultura americană din ultimii 15 ani mai ales a țărilor din estul Europei ducând uneori la preluarea tale, quale a multor termeni englezeşti, în pofida existenței unui echivalent perfect în limbile respective.

Întrebarea este: Cât timp va mai dura această absorbție neselectivă a englezismelor? Pe moment, nu mai puțin de 1,9 miliarde de persoane, adică o treime din populația globului, vorbesc o formă sau alta de engleză, jumătate din tranzacțiile comerciale se desfăşoară în engleză iar trei sferturi din corespondență se redactează în aceeaşi limbă. Dar, potrivit unor previziuni ale Consiliului Britanic (Graddol, 1997: 49), până în anul 2050 situația se va schimba. Atunci lumea va fi dominată de cinci limbi: hindi-urdu, chineza, engleza, spaniola şi araba. India va avea în jur de 1,5 miliarde de locuitori iar China 1,4.

În condițiile în care din ce în ce mai multe persoane vor deveni bilingve sau multilingve, va creşte şi cererea de dicționare format carte sau electronic, ca şi dorința de a le perfecționa. În capitolul intitulat „Tomorrow's Dictionaries" / „Dicționarele zilei de mâine" din cartea *Living Words. Language, Lexicography and the Knowledge Revolution / Cuvinte vii. Limba, lexicografia şi revoluția cunoaşterii* (1999), Tom McArthur trece în revistă o serie de opt procese la care vor fi supuse dicționarele, cu referire directă la lexicografia engleză.

1. globalizare
2. localizare
3. bilingualizare
4. semibilingualizare
5. naționalizare
6. regionalizare
7. tematizare
8. electronicizare

BDD-A3352 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:43 UTC)

1. *Globalizarea* are în vedere dicționarele care vor prezenta engleza ca pe o limbă internațională pentru toate popoarele.

2. *Localizarea* înseamnă că dicționarele internaționale vor fi adaptate la specificul unei țări sau al unui grup de țări. În Singapore a apărut deja un astfel de dicționar – *Times-Chambers Essential Dictionary* (1997) care, pe lângă lexicul britanic şi american, conține termeni englezeşti specifici zonei Singapore-Malaezia.

3. *Bilingualizarea* se referă la faptul că dicționarele importante vor fi traduse în alte limbi.

4. *Semibilingualizarea* este procesul prin care toate cuvintele-titlu vor fi traduse în limba respectivă. Un exemplu apropiat poate fi dicționarul englez-danez publicat de Politiken, Copenhaga (1999), o combinație de dicționar englez monolingv şi bilingv, care poate fi folosit nu numai în traduceri (din engleză în daneză) ci şi în elaborarea unui text în limba engleză.

5. *Naționalizarea* arată că țări mari precum Australia şi Canada au produs deja dicționare australiene şi respectiv canadiene, cât şi ghiduri de utilizare a celor două varietăți ale limbii engleze.

6. *Regionalizarea* se referă la apariția unor dicționare pentru zone mari, precum Asia de Sud sau de Est.

7. *Tematizarea* are în vedere formate precum *Roget's Thesaurus* (dicționar de sinonime şi antonime), unde cuvintele şi sensurile sunt prezentate tematic şi nu în ordine alfabetică.

8. *Electronicizarea* include toate tipurile de instrumente electronice necesare elaborării şi prezentării dicționarelor.

O dată cu creşterea capacității de stocare a calculatoarelor se va impune utilizarea unor noi tehnici de scanare în vederea creării unor corpusuri lingvistice cât mai cuprinzătoare pentru noile tipuri de dicționare. Începutul a fost făcut deja de către Universitatea din Birmingham cu o bancă de date a limbii engleze ce conține mai bine de 500 milioane de cuvinte. De asemenea, s-a realizat şi un „dicționar plutitor" – *Collins Cobuild CD-ROM* (2003), care se reactualizează aproape singur, „plutind pe deasupra unui corpus de cinci milioane de cuvinte astfel încât utilizatorul poate apela la exemple pentru a verifica informații privitoare la cuvântul-titlu" (Sinclair, 2001: 407).

Viitorul aparține cu siguranță *hârtiei electronice*. Hârtia electronică refolosibilă, numită şi „Gyricon", a fost inventată de Xerox Palo Alto Research Center şi este o foaie de plastic extrem de subțire pe care se poate scrie cu cerneală electronică şi care poate stoca texte sau imagini. Cu ajutorul Gyricon-ului ziarele de peste câțiva ani se vor reactualiza constant şi vor putea fi purtate în buzunar iar dicționarele vor ține pasul cu vremea prin acumularea periodică de noi informații.

În concluzie, viitorul ne rezervă dicționare atât în formatul lor clasic, cât şi în multiple versiuni electronice, sensibile la ultimele inovații tehnologice şi la schimbările politice de ordin global. Ele vor fi adevăratul barometru al transformărilor şi transferurilor lingvistice, dovedind că o bună parte din limbile Pământului sunt încă departe de extincție. Vorba lui Mark Twain, după ce a aflat că îi apăruse necrologul în *New York Journal*: „Ştirea despre moartea mea este mult exagerată".

BIBLIOGRAFIE

Görlach, Manfred (ed.) (2001). ***A Dictionary of European Anglicisms***. Oxford: Oxford University Press.

Graddol, David (1997). ***The Future of English***. London: The British Council. www.britishcouncil.org/learning-elt-future.pdf.

McArthur, Tom (1999). ***Living Words. Language, Lexicography and the Knowledge Revolution***. Exeter: Exeter University Press.

Sinclair, John (2001). "The Floating Dictionary" apud Sture Allén et al. (ed.), ***Galler stam, suffix och ord: festskrift till Martin Gellerstam den 15. Oktober 2001***, pp. 393–419. Göteborg: University of Göteborg.

Zettersten, Arne (2007). „Glimpses of the future of English-based lexicography" apud Henrick Gottlieb şi Jens Erick Mogensen (ed.), ***Dictionary Visions, Research and Practice***, pp. 299-318. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

ABSTRACT

Lately, due in particular to the USA's political, economic, military and cultural power, the English language has been invading other lingustic spaces, despite the reaction of several circles that see it as another form of imperialism. Leaving all speculations aside, dictionaries are the only instruments that can provide the true image of the situation at one time or another. The most important thing is for them to be constantly diversified and improved.

BDD-A3352 © 2009 Editura Europlus

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:43 UTC)